

Національна академія правових наук України
Інститут держави і права імені В. М. Корецького НАН України
Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого

ВЕЛИКА УКРАЇНСЬКА ЮРИДИЧНА ЕНЦИКЛОПЕДІЯ

У двадцяти томах

Том 18

**КРИМІНОЛОГІЯ.
КРИМІНАЛЬНО-ВИКОНАВЧЕ ПРАВО**

Харків
«Право»
2019

УДК 343.9+343.8
В27

Редакційна колегія 18-го тому:

**В. І. Шахун (голова),
В. І. Тимошенко (заступник голови),
Є. Ю. Бараш, Ю. В. Баулін, В. І. Борисов,
В. В. Голіна, Б. М. Головкін,
О. Г. Кулик, І. С. Яковець**

**В27 Велика українська юридична енциклопедія : у 20 т. — Харків : Право, 2016 — .
ISBN 978-966-937-048-8**

Т. 18 : Кримінологія. Кримінально-виконавче право / редкол.: В.І. Шахун (голова), В.І. Тимошенко (заст. голови) та ін.; Нац. акад. прав. наук України ; Ін-т держави і права імені В.М. Корецького НАН України ; Нац. юрид. ун-т імені Ярослава Мудрого. — 2019. — 544 с. : іл.

ISBN 978-966-937-831-6

Видання є систематизованим зводом знань про стан і досягнення сучасних наук кримінології і кримінально-виконавчого права та їх термінологічний апарат, про проблеми попередження злочинності та специфіку галузі кримінально-виконавчого права. Наводяться відомості про вітчизняні й зарубіжні науково-дослідні установи, інші інституції, наукові товариства та журнали кримінологічного і пенітенціарного спрямування, про Конгреси ООН, присвячені проблемам попередження злочинності, кримінального правосуддя і поводження з правопорушниками. Подається інформація про відомих вчених, що зробили суттєвий внесок у розвиток наук кримінології та кримінально-виконавчого права.

Для науковців, викладачів, докторантів, аспірантів, ад'юнктів, студентів і курсантів закладів вищої освіти, співробітників органів кримінальної юстиції, а також усіх, хто цікавиться проблемами кримінології та кримінально-виконавчого права.

УДК 343.9+343.8

ISBN 978-966-937-831-6 (т. 18)
ISBN 978-966-937-048-8

© Національна академія правових наук України, 2019
© Інститут держави і права імені В. М. Корецького
НАН України, 2019
© Національний юридичний університет імені Яро-
слава Мудрого, 2019
© Видавництво «Право», 2019

За масштабами реалізації запобіжної діяльності на: загальнодержавні (ті, що реалізують її в масштабах усієї країни); регіональні (ті, що реалізують її в окремих регіонах, областях, містах зі спеціальним статусом); місцеві та ті, що реалізують запобіжну діяльність на конкретному об'єкті.

Залежно від видів засобів для запобігання злочину виокремлюються суб'єкти, що реалізують заходи: правові; соціально-економічні; організаційно-управлінські; ідеологічні; соціально-психологічні; медико-психолого-педагогічні; технічні.

Правовою базою діяльності суб'єктів запобігання злочину є Конституція України, закони України «Про Національну поліцію», «Про Службу безпеки України», «Про Службу зовнішньої розвідки України», «Про Державне бюро розслідувань», «Про прокуратуру», «Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей», закони, що визначають діяльність антикорупційних органів, органів митної та податкової служб та ін.

Лит.: Медицький І. Б. Запобігання злочинності. Івано-Франківськ, 2008.

І. Б. Медицький, П. Л. Фріс.

СУБКУЛЬТУРА КРИМІНАЛЬНА

(від лат. sub – під, поряд та cultura – культура, освіта, розвиток) – сукупність поглядів, звичок, традицій, поведінка, спосіб життя, характерний для маргінальної частини суспільства. Субкультура кримінальна поширена передусім серед осіб, які відбували або відбувають покарання за вчинені злочини.

Термін «субкультура» в науковій літературі з'явився в 30-х рр. 20 ст. Згодом, у західній науці було вироблено

трактування субкультури як сукупності норм і цінностей, які не ототожнюються із загальноприйнятими нормами в суспільстві, сприяють підтриманню та розвитку способу життя, яке різниться від традиційного, унормованого даним суспільством. Як підсистема та сутність культури, С. к. є предметом наукового інтересу багатьох наукових шкіл та почала досліджуватися як явище в останні десятиліття.

В основу існуючих «теорій кримінальних субкультур» (В. Фокс, А. Мендра) покладено проблему особи злочинця: психологічний портрет і ставлення до оточення. Особа, сприймаючи С. к., ігнорує загальновизнані правила поведінки і набуває маргінальних рис.

Загальними ознаками С. к. є: жорстка групова ієрархія (стратифікація) встановлення статусу членів злочинного середовища; обов'язковість наслідуванню усталених норм та правил; наявність ворогуючих між собою угруповань, які конкурують за сфери впливу; поширення тюремної лірики; комунікативні атрибути (кримінальний жаргон (арго), спеціальні жести), що виступають як засіб інформації і спілкування; економічні атрибути – «общак» (матеріальна база), слугує наданням матеріальної допомоги членам кримінальних груп та їх криміналізації; нанесення татуювань; наявність прізвиськ; відмова від участі в окремих формах суспільного життя тощо.

Ціннісні критерії С. к. формуються з урахуванням таких факторів, як: можливості для самоствердження та компенсації невдач, які особа набула в суспільстві; безпосередній процес злочинної діяльності, пов'язаний з ризиком,

перебування в екстремальних ситуаціях, що видаються привабливими, незвичайними, таємничими.

С. к., становлячи цілісну культуру злочинного світу, із зростанням злочинності дедалі більше розподіляється на цілий ряд підсистем (організованої злочинності, професійної злочинності, тюремну субкультуру), агресивних офіційній культурі. Ступінь сформованості С. к. та її вплив на особистість і групу є таким, що повністю або частково підпорядковує своєму впливу як криміногенний контингент, так і законослухняних громадян. На С. к. значний вплив мають злочини в законі як авторитетна сила у кримінальному середовищі.

Окремо виокремлюються риси і тенденції тюремної субкультури, яка поширена серед осіб, що відбувають покарання. Вона має свої особливості і реалізується в неформальних нормах і правилах поведінки, заборонах і приписах, санкціях і заохоченнях, у деяких видах художньої творчості, вона ж закріплює ієрархію середовища, встановлює соціальні ролі.

У С. к. вирізняються повні та опосередковані носії цієї культури. До повних носіїв належать представники кримінального світу – рецидивісти, для яких С. к. є невід'ємним компонентом їх способу життя та мислення, де вони – творці, носії, передавачі та знавці злочинного досвіду та культури.

До опосередкованих носіїв С. к. можна віднести прихильників та шанувальників її окремих компонентів (татування, тюремної лірики тощо), які не мають безпосереднього відношення до криміналу, але мимоволі забезпечують живучість злочинного середовища.

Існують і механізми відтворення С. к.: персоналізований, за яким злочинець, збагачений досвідом з місць позбавлення волі, впливає на індивідуума, схильного до девіантної поведінки, а також кримінально-груповий, за допомогою якого С. к. своїми нормами і цінностями зміцнює злочинні групи, сприяє тривалому їх існуванню. Негативним фактором є те, що С. к. може поширюватись у суспільстві через ЗМІ за умови відсутності ефективних форм протидії їй.

Лит.: Александров Ю. К. Очерки криминальной субкультуры. М., 2001; Закалюк А. П. Курс сучасної української кримінології: теорія і практика: [у 3 кн.]. К., 2007; Виговський Д. А. Проблеми визначення поняття «кримінальна субкультура» в сучасній кримінології // Вісник Хмельницького інституту регіонального управління та права, 2009, №2; Пирожков В. Ф. Криминальная психология. М., 2011.

О. В. Шкуратенко.

СЬОМІЙ КОНГРЕС ООН З ПОПЕРЕДЖЕННЯ ЗЛОЧИННОСТІ І ПОВІДЖЕННЯ З ПРАВОПОРУШНИКАМИ відбувся 26 серп. – 6 верес. 1985 у Мілані (Італія). Головна тема Конгресу – «Запобігання злочинам проти свободи, правосуддя, миру та розвитку». Порядок денний передбачав обговорення таких питань: «Жертви злочинів»; «Процеси та перспективи кримінального правосуддя у сучасному світі»; «Молодь, злочини та правосуддя»; «Розробка і застосування стандартів та норм Організації Об'єднаних Націй у кримінальному правосудді»; «Кодекс поведінки для посадових осіб»; «Альтернативи виконання покарання та